

Dette manuskriptet er publisert som:

Heidi Kjærnet: 'Svart gull, svart samvittighet'
Internasjonal Politikk, Vol 68, Nr 2, 2010, s. 295-303.

Den endelige, autoritative versjonen er tilgjengelig på www.idunn.no/ts/ip/2010/02

BOKESSAY

Svart gull, svart samvittighet?

Anmeldt av HEIDI KJÆRNET, Fridtjof Nansens Institutt

Til siste dråpe. Om oljens politiske økonomi

Helge Ryggvik
Oslo: Aschehoug 2009

Feber. Historia om norsk olje og gass

Gudmund Skjeldal og Unni Berge
Oslo: Cappelen Damm 2009

Petromania. En reise gjennom verdens rikeste oljeland for å finne ut hva pengene gjør med oss

Simen Sætre
Oslo: J.M. Stenersens Forlag 2009

Det har gått 40 år siden det første olje- og gassfunnet på norsk sokkel. Petroleumsindustrien står i dag for halvparten av eksportinntektene til Norge, en tredjedel av inntektene til det offentlige og en fjerdedel av klimagassutslippene. Forvaltningen av Norges største eksportnæring blir framstilt som en suksess: Som ett av få oljeland har vi klart å unngå ressursforbannelsen (se Karl 1997: 213-219), og bruken av olje- og gassinntektene vektlegger sikring av velferden både for dagens og kommende generasjoner (Finansdepartementet 2005). Norge deler dessuten villig av sine gode erfaringer med land som ønsker å lære om ressursforvaltning gjennom Olje for Utvikling-programmet (NORAD udatert). Det er plass til få skyggesider i denne solskinnshistorien. Oljeindustrien har selv i stor utstrekning fått lov til å forvalte fortellingen om seg selv gjennom historieverk med utstrakt bruk av bilder av plattformer både i solnedgang og i storm (se f.eks. Kindingstad & Hagemann 2002) og euforiske titler som *Funn! Historien om Ekofisks første 20 år* (Kvendseth 1988). I denne glansede kategorien hører også TV-serien *Olje!* som ble sendt på NRK i 2009 til (Tolås 2008). Ofte er sikkerhetsproblemene som var store i det første tiåret på sokkelen det eneste problematiske aspektet som får plass i en slik glansutgave. Også disse blir imidlertid gjort til en del av fortellingen om den norske suksessen: Gjennom å tvinge operatørselskapene til å ta ansvar for sikkerheten, lyktes norske myndigheter i å skape en god sikkerhetskultur på plattformene (se f.eks. Kvendseth 1988: 127; Kindingstad & Hagemann 2002: 118).

Det som har eksistert av faglitterær debatt som problematiserer framveksten av den norske oljeindustrien har for en stor del konsentrert seg om del-fenomener knyttet til den norske olje- og gassproduksjonen. For eksempel belyste Steinar Andresen og Arild Underdal i 1983 forholdet mellom fiskerinæringen og oljeindustrien og fant at det slett ikke var sikkert at fiskerinæringen i framtida ville få ivaretatt sine interesser i møte med sterkere motkrefter (1983: 90-91). Videre har det i tråd med organisasjonsteoretiske innsikter blitt påpekt at

opprettelsen av et statlig norsk oljeselskap ikke bare skaffer staten et instrument for statlig styring og kontroll med oljenæringen, men også kan gi et styringsproblem (Grayson 1981: 197; Noreng 1984: 17; Mestad 1985: 3). På klimaområdet har filosofen Arne Johan Vetlesen vist at argumentene til samfunnsøkonom og statsminister Jens Stoltenberg om at utslippskutt bør tas der de er mest kostnadseffektive, dekker over det at den internasjonale kvotehandelen mellom i-land og u-land gir grønt lys for *business as usual* (2008: 58). Sjelden eller aldri har det overordnede spørsmålet om oljeindustriens eksistensberettigelse blitt eksplisitt uttalt. Det gjør det til gjengjeld i alle de tre bøkene som skal vurderes her og som alle kom høsten 2009. Helge Ryggviks bok tar utgangspunkt i økonomisk teori. Simen Sætre baserer seg på litteraturen om ressursforbannelsen og skriver filosoferende reiseskildring fra verdens ”Særlig Oljerike Små Stater (SOSS)” (2009: 54). Gudmund Skjeldal og Unni Berge polemiserer mot den norske oljehistorien slik vi kjenner den og presenterer en oljehistorie sett fra miljøperspektiv. Med disse vidt forskjellige utgangsposisjonene trekker alle de tre bøkene opp en side ved oljeeventyret som i begrenset grad har vært diskutert før, nemlig den etiske. Bør det svarte gullet gi oss svart samvittighet? Hvorfor? Og hva bør vi gjøre med det? Det etiske aspektet blir utgangspunktet, om enn på forskjellig vis i de tre bøkene, for spørsmålet som kun i begrenset grad har vært oppe i norsk oljedebatt tidligere, nemlig om oljeutvinning i det hele tatt er forsvarlig.

Den moralske funderingen i bøkene blir kommunisert av klare forfatterstemmer, og personlige erfaringer og refleksjoner står sentralt. Helge Ryggvik er den av forfatterne som har forskerbakgrunn, og også den som har den klareste faglige agendaen med sin innsats for å fremme begrepet om grunnrente i analyser av oljenæringen. Tro mot sin stil er Ryggvik også åpen om sin politiske identitet:

Med min politiske bakgrunn ligger ikke min lojalitet først og fremst hos min egen nasjon, men hos folk og grupper som blir undertrykt og utbyttet (2009: 222).

Dette former så vel analysen som konklusjonen. I Simen Sætres nyjournalistiske prosjekt hvor nettopp selvrefleksjon på vegne av Norge er et sentralt poeng, blir jeg-formen en måte å ta leseren med på en intellektuell reise. Unni Berge og Gudmund Skjeldal bruker det subjektive perspektivet til å stille seg utvetydig på miljøets side. Berge jobber med fornybar energi i miljøstiftelsen Zero. Gudmund Skjeldal avslutter med denne boken sin trilogi hvor han bruker sin idéhistoriske utdanning og bakgrunnen som skiløper i en appell til nordmenns indre moralske skiløper og nostalgi om hvordan vintre var før i tida for å mane til klimahandling.

Økonomi og moral i oljens makt

Når statsminister Jens Stoltenberg snakker om forvaltningen av oljeformuen, hører vi samfunnsøkonomens stemme. Når det nå kommer debattbøker om oljen, er det også økonomiske argumenter som ligger til grunn for både Sætres og Ryggviks kritikk av oljesamfunnet. Helge Ryggvik børster støv av 1800-tallsøkonomen David Ricardos begrep om grunnrente og fremmer det som sentralt for analyse av naturressursbasert økonomisk virksomhet. I Ricardos verden er profitt som er knyttet til verdiskapende virksomhet greit. Grunnrenten er de ekstrainntekter over gjennomsnittlig profitt som man får av å eie eller kontrollere spesielt fruktbar jord (Ricardos analyse dreide seg om jordbruket) (Ryggvik 2009: 20). For Ricardo var grunnrente moralsk problematisk fordi den i motsetning til profitt ikke kunne knyttes til noen form for verdiskapende innsats. Overført til olje blir det siste aspektet særlig tydelig ved svingninger i oljeprisen. Da oljeprisen i juni 2008 nådde 150 dollar fatet, og Norge hadde budsjettet med en oljepris på 50 dollar fatet, betød det en ekstrainntekt på mer enn 200 milliarder kroner ”uten at vi nordmenn på noen måte er blitt mer produktive eller har intensivert vår arbeidsinnsats” (Ryggvik 2009: 22).

Grunnrentens moralske aspekt har sitt utspring i Karl Marx' videreføring av begrepet der han vektla prinsippet om at merverdien moralsk sett tilhører arbeideren. Ryggvik trekker parallellen fra Marx til den protestantiske arbeidsetikken som han fremhever som en del av sitt eget verdigrunnlag (til tross for understrekingen av at han ikke er religiøs allerede i bokens første setning). Ifølge denne tankegangen er det altså det at vi blir veldig rike uten å jobbe spesielt hardt for det som er galt. Siden olje og gass er ikke-fornybare ressurser, ligger det i sakens natur at oljeselskaper vil være avhengig av en stadig tilførsel av nye felt for å kunne opprettholde sin aktivitet. Siden grunnrenten utgjør en så stor del av profitten fra oljeindustrien, blir de moralske problemene knyttet til grunnrente dermed uløselig knyttet til behovet for nye felt. Ryggviks innføring av grunnrentediskusjonen blir dermed sentral for å forklare viktige utviklingstrekk i den norske oljenæringen, som internasjonaliseringen og ønsket om ekspansjon inn i nye områder på norsk sokkel. Statoils internasjonale strategi karakteriserer han på følgende måte:

[S]tore deler av overskuddet fra norsk sokkel kanaliseres til risikofull satsing for å sikre seg oljereserver i politisk ustabile, udemokratiske og korruperte stater rundt om i verden (2009: 405).

Først har vi altså tjent umoralsk grunnrente på egen sokkel. Så bruker vi denne til å trekke enda mer grunnrente ut fra fattige land. Her bygger Ryggvik ut Ricardos grunnrentebegrep som i sin originale 1800-tallsversjon handlet om landeiendom på nasjonens territorium til også å gjelde global profittjakt.

Hos Skjeldal og Berge er den flaksen vi nordmenn er blitt til del et sentralt tema: De undersjøiske fjellformasjonene som har gjort petroleumsforekomstene i Nordsjøen mulige å utvinne, er også spesielt godt egnet til å lagre CO₂ i. Skal vi altså først kunne tjene oss rike på klimaforurensning, og så tjene penger på å pumpe potensiell forurensning ned i havbunnen igjen på det markedet som er skapt av vår egen forurensning? Flaksen som Skjeldal og Berge skriver om ligner dermed på Ryggviks grunnrentebegrep. Men der de spør om "ikkje egentleg flaks [er] heilt utan moral?" (2009: 318), er Ryggvik helt uenig:

Nettopp fordi Olje-Norge har basert mye av sin eksistens på uttak av store mengder grunnrente, blir all økonomisk politikk samtidig et moralsk anliggende (2009: 396).

Der Ryggvik innfører det ikke umiddelbart tilgjengelige grunnrentebegrepet som viktig analysegrep i sin bok, populariserer Simen Sætre tesen om ressursforbannelsen, eller gåten om hvorfor så mange oljestater ender opp som fattige. Han skriver lett og godt om både økonomiske og politiske problemer oljestater møter: hollandsk syke, rentenistmentalitet, korrupsjon, tendensen til at oljestater er udemokratiske, politiske spenninger rundt utvinningssteder, og tendensen til væpnet konflikt i oljestater. Sætre stiller seg spørrende til om Norge egentlig er så forskjellig fra "de landene vi ikke liker å sammenligne oss med", og den norske selvgodheten får gjennomgå. Flere av de negative trekkene han har funnet på sin reise i Angola, De Forente Arabiske Emirater, Gabon, Kuwait, Turkmenistan og Venezuela finner han igjen i det norske samfunnet, blant annet utviklingen av rene "innvandreryrker" (2009: 247), mangel på entreprenørskap som følge av materiell tilfredsstillelse (2009: 250) og det han kaller "petropopulisme" (tendensen til at politikere overbyr hverandre i bruk av oljepenger for å sikre stemmer) (2009: 257). Slik argumenterer han for å gå bort fra forestillingen om at den norske oljehistorien er så mye bedre enn alle andre steder.

Alle de tre bøkene bidrar samlet til å skrelle bort retorikken om foregangslandet og den eksepsjonelle "norske modellen" for petroleumsforvaltning.¹ Vi sitter igjen med et bilde

---

¹ Det som vanligvis omtales som den "norske modellen" for petroleumsforvaltning er inndelingen i kommersielle, politiske og regulerende funksjoner, som er lagt til henholdsvis Statoil, Olje- og Energidepartementet og Oljedirektoratet.

av et politikkområde hvor politikerne har umyndiggjort seg selv gjennom å avstå fra å innføre styringstiltak som kunne ha gitt dem kontroll over utvinningstempoet og produksjonsnivået på norsk sokkel (Ryggvik 2009: 151). I tillegg har Norge gjort seg avhengig av et høyt investeringsnivå i oljesektoren, og selve oljenæringen er så dominerende at den hemmer utviklingen av mer bærekraftige næringer (Ryggvik 2009: 154). Med tanke på klimautfordringene er mangelen på styringsvilje og verktøy enda mer bekymringsfull. Det er lite rom for å integrere hensynet til Norges klimaforpliktelser i de politiske prosessene rundt enkeltvedtak om leting etter og utbygging av olje- og gassfelt (Skjeldal & Berge 2009: 243-248), og det mangler også en helhetlig strategi for avveining av klimahensyn i oljepolitikken (Skjeldal & Berge 2009: 253).

Simen Sætre har en psykologisk forklaring på mangelen på helhetlig tankegang. Ordet i tittelen på boken hans, *Petromania*, fant han i Terry Lynn Karls bok *The Paradox of Plenty* (1997). Det står udefinert i Karls klassiker, men hos Sætre får det en definisjon som involverer tre elementer som alle har med psykisk sykdom å gjøre: 1. tilstand av eufori/gigantomani/hemningsløshet, 2. endring av personlighet/mentalitet/tankemønster og 3. tap av oversikt/selvinnsikt/dømmekraft som følge av ekstraordinære hydrokarboninntekter (2009: 7). I sin eksistensielle stil spør han om det ikke er noe sykkelig ved både menneskene og samfunnet i oljestater. Kanskje gjør oljepengene oss utilregnelige slik at oljesamfunn ikke kan ta ansvar for egne handlinger?

Debatten om den manglende debatten

Som nevnt i innledningen er det ofte bare den såkalte "brutaliteten på norsk sokkel", altså streikene og arbeidsulykkene som fant sted i den tidlige oljealderen, som blir omtalt som oljeindustriens skyggeside. Derfor er det bemerkelsesverdig når det kommer tre bøker samtidig som stiller et spørsmål som sjelden stilles om vår viktigste næring, nemlig det om vi bør jobbe for å gjøre oss mindre, snarere enn mer, avhengig av den. Ryggvik kommer med en overbevisende forklaring på hvorfor det har vært så begrenset debatt om oljenæringen. Da Statoil begynte å bli så sterkt at man ble bekymret for den politiske kontrollen med selskapet, fikk vi i 1984 det oljepolitiske kompromisset som var ment som en vingeklipping av Statoil. Selskapet ble oppfattet å ha for stor makt, og det ble tverrpolitisk enighet om å skille ut en del av det statlige eierskapet i oljefelter til det som ble hetende Statens direkte engasjement i oljevirkksomheten (SDØE). Dette var ment å svekke Statoils innflytelse. Som en konsekvens ble imidlertid oljespørsmål ikke lenger en del av de politiske skillelinjene, noe som har minsket tilfanget av politisk debatt (Ryggvik 2009: 193). Resultatet etter flere tiår med oljepolitisk enighet kaller Ryggvik for et oljeindustrielt kompleks som er både dominerende og mektig (Ryggvik 2009: 376, 383-389).

Hvilken debatt er det så vi kunne ha tatt om oljeindustrien som disse bøkene trekker opp? Først og fremst ville det være viktig å debattere maktforholdene i oljeindustrien. Målet med opprettelsen av den norske oljeindustrien var å fravriste de utenlandske oljeselskapene den teknologiske kompetansen som skulle til for at kontrollen med sokkelen forble norsk. Som en konsekvens av at dette målet ble nådd, og på tross av vingeklippingen i 1984, er dagens Statoil en mektig samfunnsaktør. Dette har både teknologiske og politiske årsaker: Få besitter den teknologiske kompetansen som skal til for å utfordre selskapets strategi. Lobbyapparatet til oljeindustrien er dessuten omfattende. Med sine allierte i næringsfløyene i Arbeiderpartiet og Høyre kan oljeindustrien framstå "som en ugjennomtrengelig mur" (Ryggvik 2009: 194).

Dernest kunne man diskutert problemet som ligger i at Norge ønsker å framstå som et foregangsland på miljø samtidig som vår største næring er basert på en ikke-fornybar ressurs som gir store klimagassutslipp. I og med at oljen er en begrenset ressurs, er i prinsippet norsk

oljeindustri avhengig av tilgang til nye områder enten hjemme eller ute for å kunne opprettholde sitt aktivitetsnivå. Så lenge klimadebatten og debatten om norsk olje- og energipolitikk for en stor grad holdes adskilt, og det heller ikke eksisterer noe mål for utvinningstempoet på sokkelen, får enkeltfelt stor symbolverdi. For oljeindustrien blir striden om leting og utbygging i Lofoten, Vesterålen og Senja, samt den tidligere striden om Snøhvit-utbyggingen i Hammerfest, viktige symboler på mulighetene de ser i Barentshavet. Fra miljøbevegelsens side har symbolene motsatt fortegn, og feltene blir framstilt som et veivalg for Norge. Det argumenteres med at eventuelt nye installasjoner som bygges nå vil bli stående og produsere olje eller gass 30-40 år inn i framtida (Gjærum 2009). Er dette en framtidsrettet politikk i møte med klimaendringene? Den varslede revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet i 2010 vil ventelig avgjøre om disse nordlige havområdene blir åpnet for petroleumsvirksomhet. Om oljeutvinningstempoet skal reduseres i møte med klimaendringene eller for å redusere Norges avhengighet av en ikke-fornybar ressurs, er det logisk å starte med å slutte å åpne nye felter. Denne konklusjonen trekkes kanskje klarest hos Ryggvik: "Et konkret og symbolsk uttrykk for en ny og mer framtidsrettet vending i norsk oljepolitikk må være at vi bestemmer oss for at *områdene utenfor Lofoten og Vesterålen må vernes for oljeutvinning i all fremtid*" (Ryggvik 2009: 396, original utheving). Skjeldal og Berge advarer imidlertid mot å knytte for mye symbolverdi til enkeltfelter på denne måten. All den tid tempoet på resten av norsk sokkel øker, hjelper det lite om disse områdene skjermes for utvinning (Skjeldal & Berge 2009: 259).

Sist, men ikke minst kunne vi ha hatt en bredere debatt om oljeindustriens internasjonale ekspansjon. Begrensninger for oljeindustrien på hjemmebane kan forsterke iveren for ekspansjon utenlands. Som nevnt ligger det i oljenæringens natur at den stadig er avhengig av tilgang til nye felter, og det er dette Statoils internasjonaliseringsstrategi handler om. Sætre skriver lakonisk at staten som Statoils eier kun setter én begrensning – at det må holde seg unna Burma (2009: 253).² I andre land samarbeider selskapet både med diktatorer og korrupte eliter, og Utenriksdepartementet "følger opp og definerer landene Statoil opererer i, som norske interesseområder" (Sætre 2009: 254). Han mener oljenæringens behov styrer utenrikspolitikken. Kanskje er det riktigere å snakke om et interessefelleskap? Både oljefondet og det statlige oljeselskapet tjener store penger på den internasjonale ekspansjonen. Så lenge man unngår direkte innblanding i kritiske hendelser i de mest hårete regimene, er det at petroleumssressursene i økende grad hentes ut fra problematiske regimer et håndterbart problem for Statoil. Og Norge kan svare på eventuell kritikk ved å påpeke at Statoil, til tross for statens eierandel på 67 prosent, selv er ansvarlig for egne handlinger. All den tid opposisjonen er mer opptatt av å begrense statens eierskap enn av å påpeke manglende bruk av eiermakten, vil denne strategien kunne lykkes.

Til sammen er det stoff nok i de tre bøkene til å danne grunnlaget for en ny debatt om Norges største eksportnæring. Det moralske aspektet som trekkes fram egner seg til både å sette fokus på miljøproblemer og måten vi tjener og bruker penger på. Bøkene gir imidlertid ikke entydige svar på om vi bør ha dårlig samvittighet for den flaksen som ligger til grunn for vår rikdom. Uansett er det viktigste kanskje hva vi gjør med det som gir oss dårlig samvittighet. Her er bøkene heller ikke entydige på hvem som har ansvaret. Hos Sætre er det en eksistensiell debatt, og han snakker om blant annet "fritidssamfunnet", "selvrealiseringskulturen" og "staten-må-ta-ansvar-syndromet" (2009: 245-252). Alternativet kan synes så enkelt: Den enkelte må slutte å rope på staten, ta mer ansvar både for seg selv og det kollektive, og kanskje jobbe mer (eller i Ryggviks begreper: gjøre seg mindre avhengig av grunnrente). Når pekefingeren rettes mot hvert

---

² Det stemmer ikke helt. Norge ønsker ikke å innføre særskilte regler for norske selskaper og setter derfor kun absolutte grenser ved de land som har internasjonale sanksjoner mot seg. Det vil si at det i tillegg til Burma gjelder Vest-Sahara. (St.meld. nr. 10 (2008-2009) Om næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi, s. 44)

enkeltmenneske i oljesamfunnet, handler det nødvendigvis om den enkeltes samvittighet og handlingsvilje. Til tross for Sætres besnærende analyser og store formidlingsevne er det vanskelig å følge ham opp i debatten når selve definisjonen av *petromania* går ut på at vi endrer mentalitet og taper dømmekraft. Han mener neppe at vi er utilregnelige i gjerningsøyeblikket og skal lene oss tilbake og la vår skjebne som verdens rike, fete onkel spille seg ut? Ryggvik kan, om ikke hans forslag til en ny oljepolitikk følges opp, likevel være fornøyd med å ha brakt grunnrenteargumentasjonen på bane. Skjeldal og Berges refleksjon over problemet til enhver debattbok får stå som avslutning. Vi blir opplyste av å dekonstruere glansbildeversjonen av den norske oljehistorien, men det fører ikke i seg selv til politiske endringer:

Tenk om det var så enkelt: Ved å peika på det tvetydige i ordet 'eventyr', ville alle, inkludert Helge Lund i Statoil, og Jens Stoltenberg i Arbeidarpartiet, innsjå at petroleumseventyret var moro ei stund, men at moroa truleg er over no, at alt har ein ende, og at fordringa er å gje denne historia ein anstendig slutt. Og satsa på noko anna (2009: 39).

Litteratur

- Andresen, Steinar & Arild Underdal (1983) *Norsk oljepolitikk og fiskerinæringens interesser*, Oslo: Aschehoug.
- Finansdepartementet (2005) De etiske retningslinjene for Statens pensjonsfond - Utland. Tilgjengelig på http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/tema/statens_pensjonsfond/etiske-retningslinjer/etiske-retningslinjer-for-statens-pensjo.html?id=434894. Lesedato 17.12.2009.
- Gjærum, Ingeborg (2009) Innlegg. *Miljøseminaret. Den siste olje - må vi presse ut hver dråpe?*, Senter for utvikling og miljø, Universitetet i Oslo.
- Grayson, Leslie E. (1981) *National Oil Companies*, Chichester-New York-Brisbane-Toronto: John Wiley and Sons.
- Karl, Terry Lynn (1997) *The Paradox of Plenty: Oil Booms and Petro-States*, Berkeley: University of California Press.
- Kindingstad, Torbjørn & Fredrik Hagemann (red.) (2002) *Norges oljehistorie*, Stavanger: Wigestrånd.
- Kvendseth, Stig S. (1988) *Funn! Historien om Ekofisks første 20 år*, Tananger: Phillips Petroleum Company Norway.
- Mestad, Ola (1985) *Statoil og statleg styring og kontroll*, Oslo: Sjørettsfondet.
- NORAD (udatert) "Olje for utvikling". Tilgjengelig på <http://www.norad.no/Satsingsomr%C3%A5der/Energi/Olje+for+utvikling>. Lesedato 18.12.2009.
- Noreng, Øystein (1984) *Styring og samspill i forholdet mellom statsmakt og statlige oljeselskap*, Oslo: Bedriftsøkonomisk Institutt.
- Ryggvik, Helge (2009) *Til siste dråpe. Om oljens politiske økonomi*, Oslo: Aschehoug.
- Skjeldal, Gudmund & Unni Berge (2009) *Feber. Historia om norsk olje og gass*, Oslo: Cappelen Damm.

St.meld. nr. 10 (2008-2009) *Om næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi.*

Sætre, Simen (2009) *Petromania. En reise gjennom verdens rikeste oljeland for å finne ut hva pengene gjør med oss*, Oslo: J.M. Stenersen.

Tolås, Eivind (2008) "Olje!", Oslo: NRK.

Vetlesen, Arne Johan (2008) "Nullsumlogikk og andre narrespill: Norsk oljepolitikk i klimakrisens tjeneste". *Samtiden* (2): 54-64.